

Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği

Levent Yahya ESER*
Murat Can GENÇ**

Öz

Gelir dağılımında adalet için gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin, vergi sisteminde önemli bir yer alması gerektiği düşüncesi teorik olarak kabul görmektedir. Bu çalışma, gelir ve servet üzerinden alınan vergilerle gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi test etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışmada OECD ülkelerinde 1990-2017 dönemi için gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi test edilmiştir. Çalışmada konuya ilişkin teorik ve ampirik literatür verilmiş ardından panel regresyon tahminleri yapılarak gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi belirlenmiştir. Panel tahminlerinden elde edilen bulgular sonucunda gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımındaki adaleti olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: OECD, Gelir Üzerinden Alınan Vergiler, Servet Vergileri, Gini Katsayısı, Panel Regresyon Tahminleri

The Impact of Income and Wealth Taxation on Income Distribution: The Case Study of OECD Countries

Abstract

It is theoretically accepted that the taxes on income and wealth should take an important place in the tax system for equity in income distribution.

*Doç.Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, leventyahyaeser@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9293-8957>

**Doç.Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, mcgenc@yahoo.com; <https://orcid.org/0000-0003-0123-6042>

Makalenin Gönderilme Tarihi: 05.11.2019

Kabul Tarihi: 30.06.2020

This study aims to test the relationship between income and wealth taxes and income distribution. In this context, the impact of income and wealth taxes on income distribution was employed in the OECD countries for the period of 1990-2017. In this study, theoretical and empirical literature is given, then panel regressions are estimated and the impact of income and wealth taxes on income distribution is determined. As a result of the panel regressions estimations, it was found that taxes on income and wealth have a positive effect on the income distribution.

Keywords: OECD, Taxes on Income, Wealth Taxes, Gini Coefficient, Panel Regression Estimations

JEL Classification Codes: E62, H20, H21

Giriş

İktisat politikası amaçlarını gerçekleştirmek için maliye politikasının kullanılabilirliği fikri 1929 Büyük Dünya Buhranıyla birlikte kabul edilmiş ve günümüze kadar sürekli ilgi çekmiştir. İktisat politikasının amaçlarından biri olan gelir dağılımında adaleti sağlamak için maliye politikasının para politikasına kıyasla daha elverişli olduğu düşüncesi ise genel kabul görmüştür. Maliye politikasının önemli araçlarından biri olan vergiler, kişilerin kullanılabilir gelirlerini etkilemek suretiyle gelir grupları arasındaki farklılığı azaltarak gelir dağılımında adaleti sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu noktada ise araştırmacılar, vergileri sınıflandırarak gelir dağılımında adalet için hangi vergilerin daha elverişli olduğunu bulmaya yönelik teorik ve ampirik çalışmalar yaparak vergi politikası yapıcıları için bilgi üretmektedirler.

Vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisine yönelik çalışmalar, hangi tür vergilerin gelir dağılımını düzeltmede daha etkili olduğu tartışmasını ortaya çıkarmıştır. Vergiler çeşitli kriterlere göre sınıflandırılarak (dolaylı-dolaysız; objektif-sübjektif; gelir-servet-tüketim vb.) bahsedilen analizler yapılmaya başlanmıştır. Bu sınıflandırmayı yapmanın temel gerekçelerinden biri de analiz yapmayı kolaylaştırmaktır. Bu şekilde hangi vergilerin gelir dağılımı üzerinde daha etkili olduğu ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

Konularına göre yapılan vergi sınıflandırmasına bakıldığında; gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin mükelleflerin kişisel özelliklerini dikkate aldığı, ödeme gücünü kavrayabilmenin bir göstergesi sayılan artan oranlı tarifenin bu vergilerin önemli bir kısmına uygulanabildiği ve yansıtılmalarının kolay olmaması dolayısıyla direkt hedef kitle olan mükellef grubu üzerinde kalabildiği görülmektedir. Bu gerekçelerle bir vergi sisteminin hem adil olabilmesi hem de gelir dağılımına olumlu katkı sunabilmesi adına vergi kompozisyonunda gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin daha fazla yer alması gerektiği fikri teorik olarak kabul görmüştür. Teorik olarak genel kabul gören bu görüş bu çalışmada ampirik olarak test

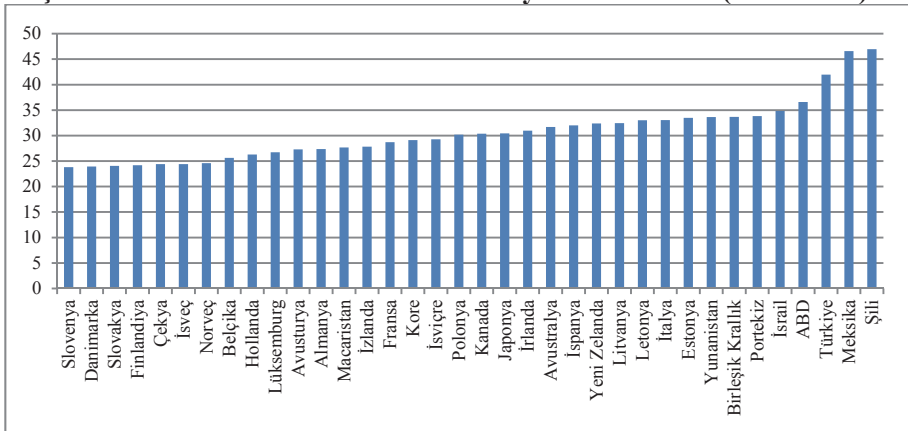
edilecektir. Bu çalışmanın amacı; OECD ülkelerinde gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisini ele almaktır. Bu doğrultuda hazırlanan çalışmada öncelikle gelir dağılımına ve vergi kompozisyonuna ilişkin veriler ele alınmış, ardından değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik teorik ve ampirik literatür verilmiş ve son olarak da OECD ülke grubu için panel veri analizi yapılmıştır.

1. Gelir Dağılımı ve Vergi Kompozisyonundaki Gelişim

Gelir dağılımında adaletin sağlanması iktisat politikasını yöneten kişilerin sürekli ilgi odağında olmuştur. Gelir dağılımında adalet denildiğinde ise gelir eşitsizliğinin önüne geçilmesinin sağlanması kastedilmektedir. Geçen zamana bakıldığında dünyada gelir eşitsizliğinin arttığı göze çarpmaktadır.¹ Bu durum politikacıların ilgisini bu alana doğru yönlendirmelerine neden olmaktadır.

Gelir eşitsizliğinin ilgi çekmesinin arkasında, iktisat politikasını yönetenlerin temel hedeflerinden biri olan ekonomik büyüme üzerinde çeşitli kanallardan etki göstermesi yer almaktadır. Çünkü gelir eşitsizliği; yatırımları da etkileyebilecek olan politik istikrarsızlık yaratabilmekte, insanlar eğitim için tasarruf veya yatırım yapmamakta, bu da beşeri sermaye birikimini ve yatırımları azaltabilmekte ve finansal istikrarsızlık yaratabilmektedir. Bazı çalışmalar özellikle gelir eşitsizliğinin 2007-2008 küresel finansal krizinde, düşük faiz oranları aracılığıyla düşük ve orta gelirli grup arasında borç birikimine neden olarak finansal krizin oluşmasında önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedirler. Bu nedenle politikacılar alacak oldukları kararlarda gelir eşitsizliğinin yaratacağı sonuçlarla daha fazla ilgilenmeye başlamışlardır (Ciminelli vd., 2017:1).

Şekil 1: OECD Ülkelerinde Gini Katsayısı Ortalaması (1990-2017)

Kaynak: The Standardized World Income Inequality Database <https://fsolt.org/swiid/> (Erişim Tarihi: 18.08.2019)

¹Detaylı veri için bakınız <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2017&start=1980>

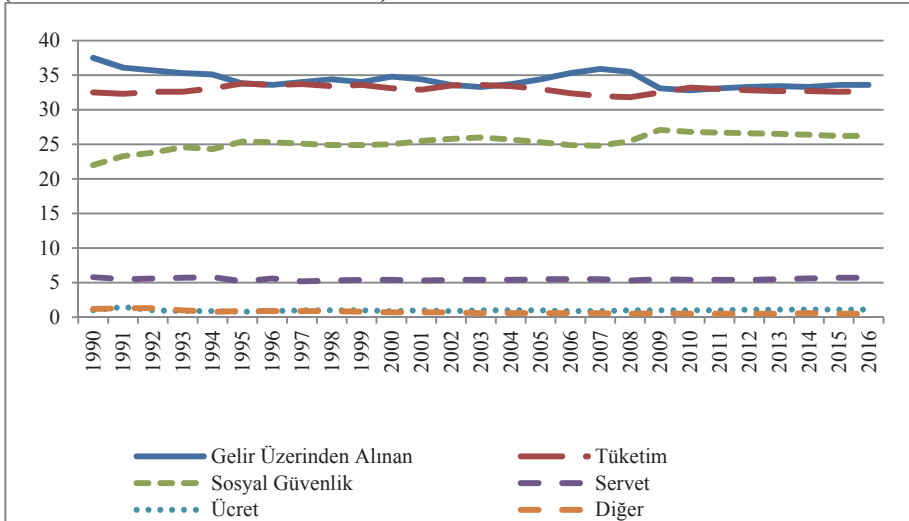
Şekil 1’de 36 OECD üyesi ülke için 1990 yılından 2017 yılına Gini katsayısının ortalaması yer almaktadır. Gini katsayısı en düşük ülke 23,8 ile Slovenya iken en kötü ülke 46,9 ile Şili olmuştur. Özellikle İskandinav ülkelerinde bu katsayının düşük olduğu, buna karşın gelişmekte olan ülke grubunda ve liberal kabul edilen ABD’de yüksek olduğu görülmektedir. Ülkelere ilişkin bu verinin yanında ilgili dönemde 36 OECD üyesi ülkenin ortalama Gini katsayısının sürekli bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 1990 yılında 0,28 olan ortalama Gini katsayısı ilgili dönemin sonunda 0,30’u biraz geçmiş durumdadır. Genel olarak bakıldığında toplam 36 üye ülkenin ilgili dönemde sadece 9 tanesinde² Gini katsayısında azalış olduğu gözlenmiştir. Diğer taraftan Gini katsayısının, OECD ortalamasının oldukça altında olan Finlandiya, Slovak Cumhuriyeti, Danimarka, Litvanya, Lüksemburg ve Polonya’da yüzdelerik değişim olarak önemli oranda arttığı görülmektedir.

Ülkeler arasında farklılık olmakla birlikte Gini katsayısının genel artış trendi sergilediği görülmektedir. Bu artışın çeşitli sebepleri olmakla birlikte ilgi çeken bir konu da ülkelerin vergi yükünü artırarak gelir eşitsizliğiyle mücadele etmeleriyle birlikte eş zamanlı olarak gerçekleşmiş olmasıdır (Drucker vd., 2017:3). Bu durum vergi kompozisyonunun ve vergi sisteminin taşımış olduğu özelliklerin tartışılması gerektiğinin altını çizmektedir.

Gini katsayısındaki bu genel artış trendinin arkasında; i) teknolojik değişimin sonucu olarak yüksek eğitimlilerin lehine oluşan ücret farkı, ii) yarı zamanlı işlerin ve düşük ücretli işlerin artmasına neden olan istihdam modellerindeki değişim, iii) demografik dönüşüm, iv) eşitsizliği azaltmaya yönelik transfer ödemelerinin ve vergi sisteminin sunduğu katkının azalması (Drucker vd., 2017:2), v) artan globalleşme, vi) yolsuzluk, vii) kurumsal başarısızlıklar (Martinez-Vazquez vd., 2012:2) gibi faktörler yer almaktadır. Sayılan bu faktörlerden vergilerin etkisi bu çalışmanın temel değişkeni konumundadır. Bir vergi sisteminin sahip olduğu vergi kompozisyonu, geliri yeniden dağıtıcı işlev görüp göremeyeceğinin bir göstergesi durumundadır. Tatbiki vergi sisteminin taşıdığı artan oranlılık, muafiyet, istisna, indirim vb. değişkenler de gelir dağılımını etkileyen faktörler arasındadır. Bu çalışmada bunlardan sadece vergi kompozisyonu ele alınmakta ve gelir dağılımını düzelttiği düşünülen gelir ve servet üzerinden alınan vergilere odaklanılmaktadır. Bu doğrultuda Şekil 2’de gelir, tüketim, servet, sosyal güvenlik, ücret ve diğer olmak üzere altı tür vergi türünün toplam vergi gelirleri içerisindeki payına ilişkin OECD ortalaması verilmektedir.

²Şili, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, Meksika, Portekiz, İsviçre, Birleşik Krallık ve Türkiye.

Şekil 2: Vergi Türlerinin Toplam Vergi Gelirleri İçerisindeki Payı (OECD Ortalaması/1990-2016)

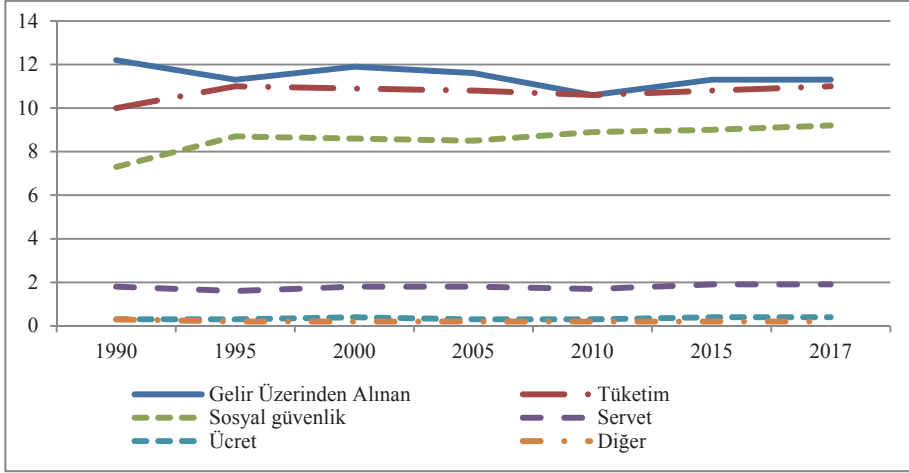

Kaynak: <https://stats.oecd.org/>, Revenue Statistics-OECD Countries: Comparative Tables (Erişim Tarihi: 10.10.2019)

Şekil 2'ye bakıldığında ele alınan 27 yılda gelir üzerinden alınan vergilerin (kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisi) toplam vergiler içerisindeki payında azalış olduğu, buna karşın tüketim vergilerinin sabit kaldığı ve sosyal güvenlik vergilerinin payında artış olduğu göze çarpmaktadır. Bu değişimin nedenleri incelediğinde, küreselleşme ve sermaye hareketlerinin yarattığı vergi rekabetinin gelir üzerinden alınan vergilerin payının azalmasına sebep olduğu söylenebilir. Diğer taraftan sosyal devlet anlayışı ve işçilerin sosyal güvenceye olan taleplerinin sosyal güvenlik vergilerindeki artışı açıklamakta yeterli olabileceği söylenebilir. Servet vergilerinin payında ise önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

Vergi kompozisyonunu değerlendirmek adına bakılması gereken diğer bir gösterge de vergi türlerinin GSYH içerisindeki payıdır. Bu noktada vergilerin ülkede oluşan gelirle birlikte hareket etmesi önem arz etmektedir. Bu durum aynı zamanda vergilerin esneklikleri hakkında yorum yapmayı da sağlamaktadır.

Şekil 3: Vergi Türlerinin GSYH İçerisindeki Payı (OECD Ortalaması / 1990-2017)

Kaynak: <https://stats.oecd.org/>, Revenue Statistics-OECD Countries: Comparative Tables (Erişim Tarihi: 10.10.2019)

Şekil 3'e bakıldığında gelir üzerinden alınan vergilerin (kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisi) GSYH içerisindeki payında az da olsa bir azalış olduğu görülmektedir. İlgili çeken gelişme ise, tüketim ve sosyal güvenlik üzerinden alınan vergilerin GSYH içerisindeki payındaki artış olmuştur. Servet vergilerinin payının ise az da olsa arttığı görülmektedir.

Toplam vergi gelirleri içerisinde vergi türlerinin payındaki gelişim ile vergi türlerinin GSYH içerisindeki payındaki gelişimin, gelir üzerinden alınan vergilerde örtüşmediği görülmektedir. Bu durum toplam vergi gelirlerinin GSYH içerisindeki payının artışıyla ve vergi matrahlarının değişmesiyle açıklanabilir. 1990 yılında vergi gelirlerinin GSYH içerisindeki payı %31,9 iken 2017 yılında bu oran %34,2 olmuştur (<https://stats.oecd.org/>, Revenue Statistics-OECD Countries: Comparative Tables (10.10.2019)). Gelir üzerinden alınan vergilerin GSYH içerisindeki payı istikrarlı kalmasına rağmen toplam vergi gelirleri içerisindeki payı azalış göstermiştir.

2. Teorik ve Ampirik Literatür

Vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi Keynes'in iktisat bilimine katkısının başladığı 1929 Büyük Dünya Buhranından bu yana ilgi çekmeye ve araştırılmaya başlanmıştır. İktisat politikasının önemli amaçlarından biri olan gelir dağılımını düzeltmek için önemi araçlardan biri olarak kabul edilen vergiler kişilerin kullanılabilir gelirlerini azaltmak yoluyla etki göstermektedir. Diğer taraftan vergi gelirleriyle finanse edilen kamu harcamalarıyla düşük gelirli kesime kaynak transferi yapılarak gelir dağılımı iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada ise, vergilerin kendisinden

beklenen sonuçları yerine getirebilmesi için taşınması gereken özellikler sürekli tartışma konusu olmaktadır.

Vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini belirleyen faktörler arasında verginin türü ve yapısı, vergi türlerinin toplam vergi gelirleri ve milli gelir içerisindeki payı ve vergilerin yansıtılma dereceleri yer almaktadır. Bu çerçevede bakıldığında ödeme gücünü dikkate alan, gelir esnekliği yüksek olan, yansıma sonucunda vergi yükününün kimin üzerinde kaldığı net olarak bilinen ve vergi kompozisyonu adalete uygun olan bir vergi sisteminin gelir dağılımında adaleti sağlamada daha etkili olduğu söylenebilir. Bu verilerden yola çıkıldığında, vergi kompozisyonuna bağlı olarak gelir dağılımının da nasıl şekilleneceği hakkında fikir sahibi olunabilir. Diğer şartlar sabitken vergi politikası Gini katsayısını azaltıyorsa gelir ve servet dağılımını olumlu etkilediği söylenebilir (Şen ve Sağbaş, 2016:432).

Yukarıda bahsedilen faktörler arasında yer alan vergi kompozisyonu gelir eşitsizliğini iki yolla etkilemektedir. İlk olarak vergiler değişik derecelerde artan oranlılığa sahiptir; bu nedenle vergilerin kompozisyonu piyasa dağılımı ve net dağılım arasında farkın oluşmasında etkili olmaktadır (Drucker vd., 2017:2). Artan oranlı vergiler genellikle çok kazanç elde edenlerden daha fazla vergi almayı ve böylece vergilendirilebilir gelire görece kullanılabilir gelir arasındaki eşitsizliği azaltmayı hedeflemektedir (Duncan ve Peter, 2012:5). İkinci olarak ise, vergi kompozisyonu ekonomik teşvikleri (işgücü piyasası teşvikleri vb.) ve böylece dolaylı olarak net eşitsizliği etkilemektedir. Ayrıca vergi kompozisyonu ekonomik büyüme üzerinde de etkili olmaktadır. Vergi politikası yatırım ve işgücü kararlarıyla ilişkili olan teşvikleri etkilemektedir. Özellikle yatırımların finansal karlılığını etkilemekte ve bu da çalışanların yeteneklerini geliştirmelerini ve çalışma arzularını artırmalarını etkilemektedir (Drucker vd., 2017:2). Dolayısıyla bir ülkede vergi kompozisyonuyla üretim faktörleri arasındaki gelir dağılımı da etkilenebilmektedir.

Vergi kompozisyonuna bakıldığında genel olarak gelir, servet ve tüketim üzerinden alınan vergilerden oluştuğu görülmektedir. Bu üç grup vergiden ise, gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımını düzeltici, tüketim üzerinden alınanların ise bozucu etki yaptığı kabul edilmektedir (Pınar, 2015:297-300; Şen ve Sağbaş, 2016:422-433). Bu düşüncenin temelinde, gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin mükellefin kişisel durumunu dikkate alabilmesi nedeniyle gelir eşitsizliğini azaltmada daha etkili olduğu fikri yer almaktadır. Gerçekten de kişisel gelir vergisi mükellefin kişisel ve ailevi durumunu dikkate alabilmesi, en az geçim indirimi, artan oranlı tarife yapısı, yansıtılabilmesinin güç oluşu gibi faktörler nedeniyle gelir eşitsizliğini azaltmada belki de en etkili olan vergi olduğu söylenebilir. Özellikle bu faktörler arasında yer alan artan oranlı tarife yapısı farklı gelir gruplarını farklı vergilendirerek gelir eşitsizliğini azaltmada etkili olabilmektedir. Düşük gelirli grup üzerindeki vergi yükünü

yüksek gelirlilere görece daha düşük tutarak dağılımdaki adaleti sağlayabilmektedir.

Gelir üzerinden alınan bir diğer vergi olan kurumlar vergisinin gelir dağılım üzerindeki etkisi ise yansıtılabilme derecesi, kâr dağıtım mekanizması, vergi harcamaları ve teşvikler gibi uygulamalara bağlı olarak değişebilmektedir. Bu verginin nihai olarak kimin üzerinde kaldığı gelir dağılımı üzerindeki etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Uygulanan vergi teşvikleri de gelir dağılımını bu teşviklerden faydalananlar lehine bozmaktadır (Şen ve Sağbaşı, 2016:427). Diğer taraftan genellikle düz oranlı gibi uygulansa da bazen bu vergi artan oranlı yapıya bürünebilmektedir. Sermaye geliri elde edenlerden vergi alındığı sürece kurumlar vergisi de artan oranlı yapıya kavuşmaktadır. Bununla beraber globalleşmeyle birlikte sermayenin mobilite kazanması, vergi yükünün mobil olmayan işgücü üzerinde kalmasına neden olmuştur. Daha fazla dışa açık ekonomilerde kurumlar vergisinin işgücü üzerine yapmış olduğu yüklemekten dolayı artan oranlılık etkisi azalmaktadır (Martinez-Vazquez vd., 2012:23). Buna rağmen yine de teorinin göstermiş olduğu üzere bu vergi az da olsa artan oranlılığa sahiptir ve gelir dağılımını düzeltmeye yardımcı olmaktadır.

Servet üzerinden alınan vergiler toplam vergi gelirleri içerisinde çok fazla yer tutmamakla birlikte gelir dağılımını düzeltmede önemli bir araç olarak kullanılabilir. Ödeme gücünün bir göstergesi olarak kabul edilen servet, ödeme güçleri birbirinden farklı olan kişiler arasında vergi yükü bakımından farklılık yaratmaktadır. Böylece gelir vergisinde olduğu gibi gelir eşitsizliğini azaltmakta etkili olabilmektedir. Servet vergisi, sadece servet unsurunu değil aynı zamanda gelir yaratan serveti de vergilendirmesi bakımından önemlidir. Ayrıca servet vergisinin bir diğer avantajı yansıtılmasındaki güçlüktür (Şen ve Sağbaşı, 2016:427). Bu verginin yansıtılma derecesi düşük olduğundan politikacılar rahatlıkla hedef kitleyi etkileyebilmektedir. Böylece gelir dağılımına müdahale aracı olarak rahatlıkla kullanılabilir.

Gelir ve servet üzerinden alınan vergilere genel olarak bakıldığında her iki verginin de vergilemede adalet bakımından benzer özellikler sergilediği görülmektedir. Gerek gelir gerekse servet vergileri; artan oranlı tarifenin uygulanabilirliği, mükellefin kişisel durumlarına uyarlanabilirlikleri en az geçim indirimi uygulanabilmesi açısından benzer özellikler taşımaktadırlar. Özellikle gelir üzerinden alınan kişisel gelir vergisi ve servet üzerinden alınan kişisel servet vergisi bu benzer özellikleri önemli ölçüde bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu nedenle gelir ve servet vergilerinin gelir dağılımında adalet için elverişli oldukları söylenebilir.

Tüketim üzerinden alınan vergiler nihai tüketiciler üzerinde kalmakta ve özellikle düşük gelirliler için toplam gelirleri içerisindeki payı görece olarak fazla olmaktadır. Bu durum ise gelir dağılımını bozmaktadır. Bunu engelleyici olarak bazen KDV gibi genel tüketim vergilerine bazı özellikler (temel malların muafiyeti veya düşük vergi oranları vb.) yüklenerek azalan

oranlı etki yaratılabilmektedir (Martinez-Vazquez vd., 2012:23). Fakat yine de tüketim üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımını bozduğu kabul edilmektedir.

Teorik olarak bakıldığında üç temel vergi konusundan gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin gelir eşitsizliğini giderici etkilerinin olduğu ifade edilebilmektedir. Bu teorik bilgiyi ampirik olarak test eden çalışmalar da literatürde mevcuttur. Bu çalışmaların bazılarında burada yer verilmektedir.

Sameti ve Rafie (2010), 1990-2006 dönemi için İran ve bazı seçilmiş Doğu Asya ülkelerini ele alarak yapmış oldukları panel veri çalışmada, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin gelir eşitsizliği ve büyüme üzerinde etkisiz; gelir, kar ve sermaye üzerinden alınan vergilerin ise pozitif ve anlamlı etkisi olduğu sonucuna varmışlardır.

Duncan ve Peter (2012), 1981-2005 dönemi için 100'ün üzerinde ülke için panel veri kullanarak yapmış oldukları çalışmada ulusal gelir vergisindeki yapısal artan oranlılık ile görünürdeki ve gerçek gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Çalışmada artan oranlılığın görünen eşitsizliği azalttığı, gerçek eşitsizlik üzerinde daha küçük bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışma, yasal vergi mevzuatının zayıf ve vergide kayıt dışılığın yüksek olduğu ülkelerde, vergideki artan oranlılığın gerçek eşitsizliği artırabileceğini ortaya koymaktadır.

Martinez-Vazquez vd. (2012), 1970-2009 dönemi için 150 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeyi ele alarak yapmış oldukları panel veri çalışmada artan oranlı gelir vergisinin ve kurumlar vergisinin gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna varmıştır. Kurumlar vergisinin bu etkisinin dışı açık veya küreselleşmiş ekonomilerde ortadan kalktığı da ileri sürülmektedir. Ayrıca genel tüketim vergisi, özel tüketim vergisi ve gümrük vergilerinin gelir dağılımı üzerinde olumsuz etki yaptığı sonucuna da varılmıştır.

Martinez-Vazquez ve Vulovic (2014), Latin Amerika ülkelerinde vergi sisteminin yapısının reel ekonomi (ekonomik büyüme, makroekonomik istikrar, gelir dağılımı) üzerindeki etkisini ele almışlardır. Çalışmanın sonucunda, Latin Amerika ülkelerinin dünyadaki diğer ülkelerin aksine dolaysız vergilere ağırlık vermesinin ekonomik büyümelerini yavaşlattığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, birçok ülkenin aksine, ele alınan ülke grubunda dolaysız vergilere daha fazla ağırlık verilmesinin ekonomik dalgalanmaları veya gelir eşitsizliğini azaltmada çok önemli bir rol oynamadığı sonucuna varılmıştır.

Çevik ve Correa-Caro (2015) 1980-2013 dönemi için 33 ülkeyi ele alarak yapmış oldukları panel veri analizinde maliye politikasının yeniden dağıtıcı etkisini ele almışlardır. Çalışmanın sonucunda literatürün aksine, kamu harcamalarının gelir eşitsizliğini artırdığını vergilerin ise literatüre uygun olarak azalttığını tespit etmişlerdir.

Mehrara ve Esfahani (2016), 1995-2012 dönemi için 19 ülkeyi ele alarak panel veri analizi yapmışlardır. Çalışmada, kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki artışının Gini katsayısını

azaltacağı; mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin ise bu değişkeni kötüleştireceği sonucuna varılmıştır.

Drucker vd.'nin (2017) 1975-2011 dönemi için 25 gelişmiş ülkeyi ele alarak yapmış oldukları çalışmada, bireysel gelir vergisinin ve servet vergisinin Gini katsayısı ile negatif ilişkili; kurumlar vergisinin ilişkisiz olduğu; tüketim vergisinin ise eşitsizliği artırdığı, yerel yönetim vergilerinin ise herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Balseven ve Tuğcu (2017), 1990-2014 dönemi için 17'si gelişmekte olan 30'u ise gelişmiş toplam 47 ülkeyi ele alarak yapmış oldukları çalışmada gelişmekte olan ülkelerde vergi gelirlerinin gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna varmışlardır.

Ciminelli vd. (2017) tarafından yapılan ve 16 OECD üyesi ülkeyi 1978-2012 dönemi için ele aldığı çalışmada ise, teorinin aksine, dolaylı vergilerin dolaysız vergilere kıyasla gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna varılmıştır. Bunun da muhtemel nedeni olarak, olumlu sayılabilecek bir emek arz kanalının işletilmesi gösterilmiştir. Çalışma, yüksek dolaylı vergilerin tüketim sepetinin maliyetini artıracacağı ve bunun da işgücü arzının artması sonucunu doğuracağını iddia etmiştir. Bu sonucun, orta yaş kadınlarda daha etkili olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca genel tüketim vergilerinin ve kişisel vergilerin, adalet-etkinlik değiş tokuşunu en aza indirirken eşitsizliği de azaltmaya daha uygun olduğu gösterilmiştir.

Martorano (2018), 1990-2015 dönemi için gelişmekte olan Latin Amerika ülkelerini kapsayan çalışmasında, dolaylı vergilere kıyasla dolaysız vergilerin vergi sisteminin artan oranlılığına katkısının daha fazla olduğunu ve gelir eşitsizliğini azalttığını ileri sürmektedir. Çalışma, Latin Amerika ülkelerinde gelir dağılımında adaleti sağlamada vergilerin etkinliğinin; düşük vergi geliri, yüksek gelirlilerin vergilendirilmesindeki güçlük ve servet vergilerinin yetersizliği nedeniyle yeterince sağlanamadığını ileri sürmektedir.

Türkiye için çalışma yapan Demirgil (2018) ise 1980-2014 dönemi için ARDL sınır testi yaklaşımını kullanarak dolaylı vergi gelirlerinde meydana gelen artışın Gini katsayısını artırdığı, dolaysız vergi gelirlerindeki artışın ise azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

Köstekçi ve Sandalcı (2019), 2000-2017 dönemini ele alarak OECD ülkeleri için yapmış oldukları çalışmada vergi yapısı ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi test etmiştir. Eşbütünleşme analizi sonuçlarına göre analizde kullanılan serilerin eşbütünleşik olduğu ve nedensellik analizi sonucuna göre ise Gini katsayısından dolaylı ve dolaysız vergilere doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, gelir dağılımındaki herhangi bir değişiklik dolaylı ve dolaysız vergilerdeki değişimin nedeni olabilmektedir.

Zaman vd. (2019) yapmış oldukları çalışmada 63 ülke için beta regresyon analizi yaparak Gini katsayısını etkileyen faktörleri tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışmanın sonucunda vergi gelirleri ile Gini katsayısı

arasında anlamlı sonuç bulunmuştur. Buna göre vergi gelirlerindeki artış Gini katsayısında azalışa neden olmaktadır.

Teorik alanda yapılan katkıların ampirik alanda sınırlı sayıda çalışma tarafından test edildiği görülmektedir. Literatürde OECD ülkelerinin tamamı için gelir ve servet vergilerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisini ortaya koyan çalışma tespit edilememiştir. Dolayısıyla yapılan bu çalışma alandaki boşluğa da katkı yapmayı amaçlamaktadır.

3. Veri Seti

Bu çalışmada gelir ve servet vergilerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi panel regresyon analiz yöntemiyle OECD ülkeleri için 1990-2017 döneminde ele alınmıştır. Gelir dağılımdaki adaleti ölçen indekslerden Gini indeksi kullanılmış olup veriler Frederick Solt tarafından hazırlanan The Standardized World Income Inequality Database'den temin edilmiştir. Gelir ve servet vergilerinin GSYH içerisindeki payı OECD Global Gelir İstatistikleri Veri Tabanından derlenmiştir.

4. Ekonometrik Yöntem ve Bulgular

Bu çalışmada panel regresyon tahminleri yapılmıştır. Öncelikle ilgili serilerin birim kök taşıyıp taşımadıklarına bakılmıştır. Hangi birim kök testinin yapılacağını belirlemek için öncelikle seriler yatay kesit bağımlılık testine tabi tutulmuştur. Pesaran (2004) yatay kesit bağımlılık (CD) testi bulguları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Pesaran (2004) CD Testi Sonuçları

Değişkenler	Test İstatistiği	Anlamlılık
Gini	63,79	0,000
TG ¹	9,77	0,000
TP ²	3,37	0,001

Not¹: Gelir Vergisi; ²: Servet Vergisi

Tablo 1'de görülen bulgulara göre; yatay kesit bağımsızlığı gösteren boş hipotez GİNİ, TG ve TP için %1 anlamlılık seviyesinde reddedilmiştir. Dolayısıyla Gini, TG ve TP serilerinde yatay kesit bağımlılık tespit edilmiştir. Serilere ait birim kök sınamaları yatay kesit bağımlılığı dikkate alan Im, Pesaran ve Shin (IPS) birim kök testi üzerinden araştırılmıştır. IPS Testi bulguları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: IPS Testi Sonuçları

Değişkenler	Test İstatistiği	Anlamlılık
GİNİ	-1,7626	0,0390
TG	-1,9076	0,0044
TP	-8,6082	0,0000

Tablo 2’de görülen bulgulara göre birim kökün varlığını gösteren boş hipotez GİNİ için %5 TG ve TP için %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir. Dolayısıyla GİNİ, TG ve TP serileri seviyelerinde durağan tespit edilmiştir. Seviyesinde durağan elde edilen seriler üzerinden GİNİ bağımlı değişken olmak üzere regresyon tahminleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Regresyon Tahmin Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken GİNİ			
	OLS	SEM	TEM	AFR
Sabit	0,3554935 ^a (0,0060448)	0,3306656 ^a (0,0157673)	0,3391607 ^a (0,0150417)	0,3391607 ^a (0,022069)
Tg	-0,0050357 ^a (0,0004856)	-0,0028602 ^b (0,0013722)	-0,0036524 ^a (0,0010927)	-0,0036524 ^b (0,0014424)
Gözlem Sayısı	972	972	972	972
Yatay Kesit Birim Sayısı	36	36	36	36
Hausman Testi			0,91	
F Testi		21,24 ^a		
Breusch-Pagan/Cook-Weisberg Değişen Varyans Testi (X ²)	66,61 ^a			
White Değişen Varyans Testi (X ²)	20,07131 ^a			
Wooldridge Otokorelasyon Testi (F)	1977,740 ^a			
Değişen Varyans İçin Modifiye Edilmiş WALD Testi		6,5e+05 ^a		
Baltagi-Wu'nun Yerel En İyi Değişmez Testi (LBI)		1,6148962		
Bhargava, Franzini ve Narendranathan'nın Durbin-Watson Testi		0,85516191		
Pesaran CD Test		60,441 ^a		
Friedman CD Test		54,219 ^b		
Frees CD Test		8,588 ^a		
Levene, Brown ve Forsythe'nin Değişen Varyans Testi			W ₀ = 1,90120553 ^a	
Lm Testi			2235,23 ^a	
Alm Testi			21,40 ^a	

Not: SEM, TEM ve AFR sırasıyla Sabit Etkiler Modeli, Tesadüfî Etkiler Modeli ve Arellano, Froot ve Rogers dirençli tahmincisi ifade etmektedir. a ve b sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde ilgili katsayının/istatistiğin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 3’te gelir üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi panel regresyon tahminleri ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular otokorelasyon, değişen varyans ve birimler arası korelasyon testlerine tabi tutulmuştur. Hangi modelin seçileceğine F ve Hausman testlerinden yararlanılarak karar verilmiştir. F testi bulguları klasik modelin (OLS)

geçerli olmadığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda Hausman test sonuçları Tesadüfi Etkiler Modeli (REM)'nin geçerli olduğunu göstermiştir. Ancak REM modeli değişen varyans ve otokorelasyon içerdiğinden dirençli tahminciler ile robust tahminler gerçekleştirilmiştir. Arellano, Froot ve Rogers dirençli tahmincisi bulguları TG'nin gelir dağılımını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Şöyle ki, TG'de meydana gelecek bir birimlik artış Gini katsayısını 0.0036 birim azaltmaktadır. Gelir üzerinden alınan vergilerin GSYH içerisindeki payı arttıkça gelir dağılımındaki adalet de düzelmektedir.

Tablo 4: Regresyon Tahmin Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken GİNİ			
	OLS	SEM	TEM	AFR
Sabit	0,3110113 ^a (0,0045629)	0,3234205 ^a (0055409)	0,3214644 ^a (0,0108948)	0,3214644 ^a (0,0105879)
Tp	-0,0071545 ^a (0,0021488)	-0,0141553 ^b (0,002965)	-0,0132584 ^a (0,0028316)	-0,0132584 ^a (0,0022825)
Gözlem Sayısı	971	971	971	971
Yatay Kesit Birim Sayısı	36	36	36	36
Hausman Testi			1,04	
F Testi		30,04 ^a		
Breusch-Pagan/Cook-Weisberg Değişen Varyans Testi (X ²)	8,62 ^a			
White Değişen Varyans Testi (X ²)	12,73591 ^a			
Wooldridge Otokorelasyon Testi (F)	255,749 ^a			
Değişen Varyans İçin Modifiye Edilmiş WALD Testi		5,6e+05 ^a		
Baltagi-Wu'nun Yerel En İyi Değişmez Testi (LBI)		1,6224016		
Bhargava, Franzini ve Narendranathan'nın Durbin-Watson Testi		0,86689885		
Pesaran CD Test		50,524 ^a		
Friedman CD Test		95,474 ^b		
Frees CD Test		9,594 ^a		
Levene, Brown ve Forsythe'nin Değişen Varyans Testi			W ₀ = 1,98177034 ^a	
Lm Otokorelasyon Testi			3299,08 ^a	
Alm Otokorelasyon Testi			15,62 ^a	

Not: SEM, TEM ve AFR sırasıyla Sabit Etkiler Modeli, Tesadüfi Etkiler Modeli ve Arellano, Froot ve Rogers dirençli tahmincisini ifade etmektedir. a ve b sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeyinde ilgili katsayının/istatistiğin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 4'te servet üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi panel regresyon tahminleri ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular

otokorelasyon, değişen varyans ve birimler arası korelasyon testlerine tabi tutulmuştur. Hangi modelin seçileceğine F ve Hausman testlerinden yararlanılarak karar verilmiştir. F testi bulguları klasik modelin (OLS) geçerli olmadığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda Hausman test sonuçları REM geçerli olduğunu göstermiştir. Ancak REM modeli değişen varyans ve otokorelasyon içerdiğinden dirençli tahminciler ile robust tahminler gerçekleştirilmiştir. Arellano, Froot ve Rogers dirençli tahmincisi bulguları TP'nin gelir dağılımını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Şöyle ki TP'de meydana gelecek bir birimlik artış Gini katsayısını 0,013 birim azaltmaktadır. Buna göre, servet üzerinden alınan vergilerin GSYH içindeki payı arttıkça gelir dağılımındaki adalet de düzelmektedir.

Sonuç

Gelir dağılımında adaleti sağlamak iktisat politikasının önemli amaçlarından biridir. Bu amaç; yaklaşık son 30 yıldır sürekli artış eğiliminde olan gelir eşitsizliğinin yaşandığı bir ortamda daha da önem arz etmektedir. Çünkü bu eşitsizlik tasarruftan ekonomik büyümeye, beşeri sermaye oluşumundan politik istikrarsızlığa birçok alanda etki göstermektedir. Haliyle bu eşitsizliği gidermek diğer iktisat politikası amaçlarını da gerçekleştirmek için fırsat yaratacaktır.

Gelir dağılımında adaleti sağlamak için vergiler önemli bir araç konumundadırlar. Fakat bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, vergi sisteminin taşıması gereken özelliklerin sisteme yeterince entegre edilmiş olmasıdır. Gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin taşıdığı oldukları bazı özellikler bu vergilerin gelir dağılımında adaleti temin etmek için elverişli olmalarını sağlamaktadır. Bir vergi, hangi oranda kişiselleştirilebiliyorsa ve farklı gelir grupları arasında ayırım yapılmasını sağlıyorsa o kadar adil olarak kabul edilmektedir. Gelir ve servet üzerinden alınan vergilere bakıldığında ağırlıklı olarak artan oranlı tarifeye dayanması, ayırma ilkesine yer verilebilmesi ve kişiselleştirilebilmesi gibi nedenlerle gelir grupları arasındaki eşitsizliği gidermeye yardımcı olabilmektedir.

Vergi kompozisyonu oluşturulurken gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin sistemde geniş yer bulması ve ayrıca burada bahsedilen özelliklere sahip olması durumunda, bu vergilerin gelir dağılımında adaletin sağlanmasına katkı yapacağı teorik olarak kabul edilmektedir.

Çalışmada gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi 1990-2017 döneminde OECD ülkeleri için panel regresyon yöntemiyle tahmin edilmiştir. Tahminlerden elde edilen bulgular hem servet hem de gelir üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımını düzelttiğini ortaya koymuştur. Ayrıca elde edilen bulgular servet üzerinden alınan vergilerin gelir dağılımı üzerinde daha etkili olduğunu göstermiştir. Sonuçta çalışma, politika yapımcıların, gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin GSYH içindeki payını artıracak politikaları geliştirmeleri halinde, gelir dağılımındaki adaletin de artacağını tespit etmiştir. Özellikle servet

üzerinden alınan vergiler artırıldıkça gelir dağılımındaki adalet daha fazla düzelmektedir.

Kaynakça

- Balseven, H. ve Tuğcu, C. (2017). “Analyzing the Effects of Fiscal Policy on Income Distribution: A Comparison between Developed and Developing Countries”, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(2), 377-383.
- Ciminelli, G., Ernst, E., Giuliodori, M. ve Merola, R. (2017), “The Composition Effects of Tax-Based Consolidations on Income Inequality”, *GLO Discussion Paper*, 25, Global Labor Organization.
- Çevik, S. ve Correa-Caro, C. (2015), “Growing (Un)Equal: Fiscal Policy and Income Inequality in China and BRIC+”. *IMF Working Paper*, 15/68.
- Demirgil, B. (2018), “Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Çalışma” *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 118-131.
- Drucker, L., Krill, Z. ve Geva, A. (2017), “The Impact of Tax Composition on Income Inequality and Economic Growth”, https://mof.gov.il/en/PublicationsAndReviews/EconomicData/DocLib/Article_082017_Eng.pdf (Erişim Tarihi: 18.04.2019)
- Duncan, D. ve Peter, K.S. (2012), “Unequal Inequalities: Do Progressive Taxes Reduce Income Inequality?”, *IZA Discussion Paper*, 6910, IZA Institute of Labor Economics.
- Köstekçi, A. ve Sandalcı, U. (2019), “Vergi Yapısı ve Gelir Dağılımı İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Analiz (2000-2017)”, B. Aytekin (der.) *Piyasalar ve İktisadi Sorunların Kesişimi: Ampirik Yaklaşım Örnekleri* içinde, Iksad Publications, Ankara, 305-340.
- Martinez-Vazquez, J., Moreno-Dodson, B. ve Vulovici, V. (2012), “The Impact of Tax and Expenditure Policies on Income Distribution: Evidence from a Large Panel of Countries”, *International Center for Public Policy Working Paper*, 12-25.
- Martinez-Vazquez, J. ve Vulovic, V. (2014), Tax Structure in Latin American: Its Impact on the Real Economy, *Revista de Economía Mundial*, 37, 41-73.
- Martorano, B. (2018), “Taxation And Inequality In Developing Countries: Lessons from the Recent Experience of Latin America”, *Journal of International Development*, 30, 256-273.
- Mehrara, M. ve Esfahani, P. (2016), “The Relationship Between Income Distribution and Tax Structure in the Selected Countries”, *Tax Journal*, 23(28), 209-228.
- Pesaran, M.H. (2004), “General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels”, University of Cambridge, Faculty of Economics, *Cambridge Working Papers in Economics*, 435.
- Pınar, A. (2015), *Maliye Politikası*, Turhan Kitabevi, 8. Baskı, Ankara.

- Sameti, M. ve Rafie, L. (2010), “Interaction of Income Distribution, Taxes and Economic Growth (The Case of Iran and Some Selected East Asian Countries)”, *Iranian Economic Review*, 14(25), 67-81.
- Şen, H. ve Sağbaş, İ. (2016), *Vergi Teori ve Politikası*, 2. Baskı, Kalkan Matbaacılık, Ankara.
- Zaman, T., Dünder, E. ve Serpil, A. (2019), “Gini Katsayısını Etkileyen Faktörlerin Beta Regresyon Yöntemi Yardımı ile Belirlenmesi”, *Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 235-240.